

TEHNIKA I INFORMATIKA U OBRAZOVANJU

5. Konferencija sa međunarodnim učešćem, FTN Čačak, 30–31. maj 2014.

TECHNICS AND INFORMATICS IN EDUCATION

5th International Conference, Faculty of Technical Sciences Čačak, 30–31th May 2014

UDK: 37.013.2

Pregledni naučni rad

REDEFINISANJE ULOGE PEDAGOGA I NJEGOV PROFESIONALNI RAZVOJ

Mira Jovanović¹

Rezime: U radu se polazi od razmatranja uloga pedagoga u savremenom obrazovanju kao i profesionalnog razvoja stručnih saradnika u našim školama. Zakonske izmene osnova sistema vaspitanja i obrazovanja daju i novi okvir radu školskih pedagoga, postavljaju nove mogućnosti za uključivanje školskih pedagoga u razvojne projekte, zahtevaju razvoj novog identiteta ove profesije i preuzimanje novih uloga. Veoma je značajno da školski pedagog u savremenoj školi razume kompleksnost svoje profesije, da bude posvećen sopstvenom profesionalnom razvoju, spreman da njime upravlja. Realizacijom navedenih uslova može se očekivati da će pedagog u savremenoj školi i sam doprineti redefinisanju svoje uloge i profesionalizaciji svog zanimanja.

Ključne reči: uloge pedagoga, profesionalni razvoj.

REDEFINING THE ROLE OF EDUCATOR AND HIS PROFESSIONAL DEVELOPMENT

Summary: The paper presents a review of the role of educators in contemporary education and professional development of associates in our schools. Legislative changes of the basis for educational system provide a new framework for work of school teachers, set up new possibilities for the involvement of school teachers in the development projects, require the development of a new identity of this profession and acceptance of new roles. It is highly significant that the school teachers in our school system understand the complexity of the profession, commit themselves to their own professional development, and become qualified to manage it. Due to the implementation of the conditions above it can be expected that the educators in our school system will be able to contribute to the redefinition of their role and the professionalization of their profession.

Keywords : role of teachers, professional development.

1. UVOD

Uloge školskog pedagoga u savremenoj školi su veoma značajne i kompleksne. Pored inovatorske uloge, školski pedagog je jedan od glavnih nosilaca promene i njene operacionalizacije u praksi. Profesionalne kompetencije pedagoga, njegova motivacija za

---

¹ Mr Mira Jovanović, Visoka škola strukovnih studija za vaspitače, Šabac, e-mail: stiv66@itecom.rs

rad, kao i stavovi pedagoga prema svojoj ulozi u u vaspitno - obrazovnom procesu u velikoj meri doprinose kvalitetnijim promenama u savremenoj školi. Iz tog razloga najnovije reforme koje se sprovode kod nas i u svetu naglašavaju izuzetan značaj promenjene uloge stručnih saradnika – školskih pedagoga.

2. PEDAGOG I SAVREMENO OBRAZOVANJE

Delors (1998) navodi četiri osnovne tačke savremenog obrazovanja koje čine temelj takvog obrazovanja, a to su:

1. Učiti znati, tj. učenje za znanje – znanje treba da bude instrument za rešavanje problema, a decu i mlade treba osposobiti za intelektualni rad, samoučenje i učenje učenja;
2. Učiti činiti, tj. učenje za rad – praktična primena teorijskog znanja i snalaženje u problemskim situacijama;
3. Učiti živeti zajedno, s drugima, tj. učiti za zajednički život – stvaranje uslova za zajednički život – upoznavanje drugih kroz njihovu tradiciju, kulturu, istoriju i duhovne vrednosti
4. Učiti biti, tj. učenje za postojanje – označava svestrani razvitak svakog pojedinca, potpuno ostvarenje ljudi, oblika njihovog izražavanja i različitih uloga koje imaju u porodici i u društvu, kao pojedinci i kao članovi zajednice, koje obuhvata prethodne tri tačke (Delors, 1998).

Florić (2008) ukazuje da se danas može prepoznati situacija u kojoj su se očekivanja od obrazovno-vaspitnih institucija i njihovih zaposlenih dramatično povećala. Od svih pedagoga očekuje se da budu izvršioци promena, dok su se, istovremeno, poteškoće sa kojima se suočavaju višestruko povećale. Ova autorka naglašava da su sve ove društvene promene i kretanja, dovela do situacije u kojoj uloga pedagoga postaje sve složenija i zahtevnija, dok se radni uslovi, materijalni i profesionalni status zanemaruju.

3. FUNKCIJE PEDAGOGA U SAVREMENOJ ŠKOLI

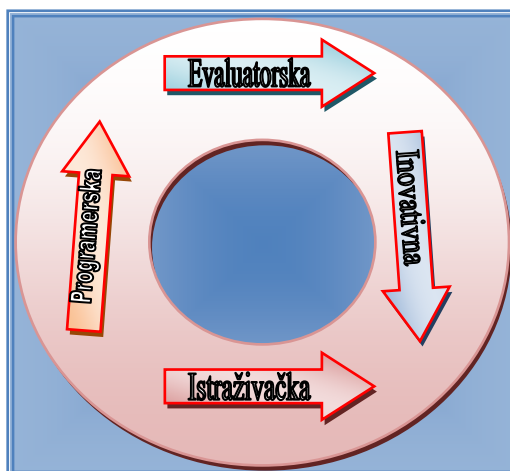
U osnovi svih reformi dolazi do promena društvenih odnosa u obrazovanju, nauci, kulturi, tehnici i sl. U svrhu bržeg naučno-tehnološkog napretka, pred školu, nastavnike i pedagoge kao nosioce promena, postavljaju se veliki zahtevi. Postavlja se pitanje da li tim zahtevima školski pedagog može udovoljiti? Kakve su njegove stvarne realne mogućnosti? Jesu li mogućnosti školskog pedagoga u direktnoj vezi s njegovim položajem u procesu promena, kao i nivo stručne osposobljenosti i spremnosti da sve zahteve potpuno pravilno shvati i realizuje? Na Grafičkom prikazu 1 prikazane su sledeće funkcije školskog pedagoga u savremenoj školi, o kojima govori Trnavac (1996: 54):

Programerska – aktivnosti pedagoga u planiranju nastavnog rada, programiranju svih vidova rada škole i rada stručnih i upravnih organa škole.

Evaluatorska – aktivnosti pedagoga i psihologa škole u izradi evidencione i verifikacione dokumentacije i instrumentarija za dijagnostiku i evaluaciju vaspitno-obrazovnog rada škole.

Istraživačka – aktivnosti pedagoga u izradi projekata i instrumentarija za mala i akciona istraživanja u cilju unapređivanja pedagoške prakse u školi. pedagoško – instruktivna i savetodavna.

Inovativna – aktivnosti pedagoga na upoznavanju i diseminaciji didaktičkih inovacija u školi. (Trnavac, 1996: 54).

Slika 1: Funkcije školskog pedagoga u savremenoj školi

„Školski pedagog je profesionalac koji ima specijalistička znanja i umjenja stečena tokom studija, a usavršena u dnevnoj pedagoškoj praksi. Zbog toga je, kao i drugi profesionalci, stručnjak za svoje radno područje pa ima pravo na monopol u obavljanju određenih poslova uključenih u ostvarivanje njegove uloge, a određenih u programu rada škole“ (Staničić, 2008: 178).

Osobine i radne funkcije školskog pedagoga (Trnavac, 1996: 17), prikazani su u tabeli br.1. Školski pedagog: planira, programira, prati, vrednuje i kontroliše vaspitno-obrazovni rad u školi; proučava, istražuje, inovira i unapređuje; na osnovu toga savetuje i instruiše, sa njima saraduje, koordinira njihov rad kada je to neophodno i o svemu vodi pedagošku dokumentaciju (Trnavac, 1996: 54).

Može se reći da su osobine i radne funkcije školskog pedagoga sledeće: opservator, informator, konsultant, savetnik, inicijator, koordinator, organizator, realizator, istraživač i analitičar, inovator, diseminator, dokumentarista (Trnavac, 1996: 39).

Tabela 1: Osobine i radne funkcije školskog pedagoga (Trnavac, 1996: 39)

Osobine i radne funkcije školskog pedagoga	
Opservator	Realizator
Informator	Istraživač
Konsultant	Analitičar
Savetnik	Inovator
Inicijator	Diseminator
Koordinator	Dokumentarista
Organizator	

4. KOMPETENCIJE I NOVE ULOGE PEDAGOGA U SAVREMENOJ ŠKOLI

Profesionalna kompetentnost je važan element definicije profesije školskog pedagoga, koji u velikoj meri određuje kao odnos profesionalaca koji nose ispunjenje profesionalnih funkcija profesije.

Ubrzane društvene promene praćene naučnom i tehnološkom, informacionom ekspanzijom donose savremenoj školi nove uloge, zahteve i izazove. Može se reći da zahtevi koji se stavljaju stručne saradnike pedagoge, postaju sve složeniji. U pedagoškoj i drugoj stručnoj literaturi, postavljaju se pitanja profesionalnih kompetencija nastavnika i saradnika, standarda i kvaliteta njihovog rada. Pregledom dostupne stručne literature i analizom dokumenata u oblasti obrazovanja može se zaključiti da postoji više različitih pristupa u definisanju kompetencija nastavnika i stručnih saradnika, pa su samim tim i date definicije kompetencija stručnih saradnika pedagoga različite po svom značenju.

Stark i saradnici (1986) smatraju da je profesionalna kompetentnost koncept složen od šest konstitutivnih elemenata i to:

1. konceptualne kompetentnosti, koja znači razumevanje teorijskih temelja profesije,
2. tehničke kompetentnosti, koja predstavlja posedovanje temeljnih veština potrebnih da se obavljaju poslovi struke,
3. integrativne kompetentnosti ili mogućnosti da se teorijska znanja primene u praksi,
4. kontekstualne kompetentnosti koja omogućuje razumevanje širih socijalnih, ekonomskih, kulturnih uslova u kojima se odvijaju profesionalne aktivnosti,
5. adaptivne kompetentnosti ili sposobnosti da se predvide važne promene u profesiji i da se tim promenama prilagodi i
6. kompetentnosti u interpersonalnim komunikacijama (Stark i sar, 1986).

Kvalitet rada pedagoga dovodi se u direktnu vezu sa stručnim usavršavanjem i profesionalnim razvojem. Postavljen je i aksiom da bez kontinuiranog profesionalnog razvoja zaposlenih u školi nema ni kvalitetnog rada škole. Promene koje se odvijaju u svim sferama društvenog života dovode do promena kako u sistemu vaspitanja i obrazovanja, tako i u školi uopšte. Izmenjeni društveni kontekst pred pedagoga postavlja zahtev da neke uloge promeni, neke napusti i prihvati neke nove.

Među „novim ulogama“ školskog pedagoga naglašavaju se spremnost i otvorenost za promene, napuštanje nekih tradicionalnih uloga (npr. da je gotovo jedini izvor informacija), prilagođavanje novim okolnostima (uloga mentora, moderatora, organizatora situacija u kojima se radi i uči, intenzivnije uključivanje učenika, roditelja, okruženja u život i rad škole...), prihvatanje „nove uloge“ (npr. uključivanje novih tehnologija u nastavu, saradnja, timski rad ...).

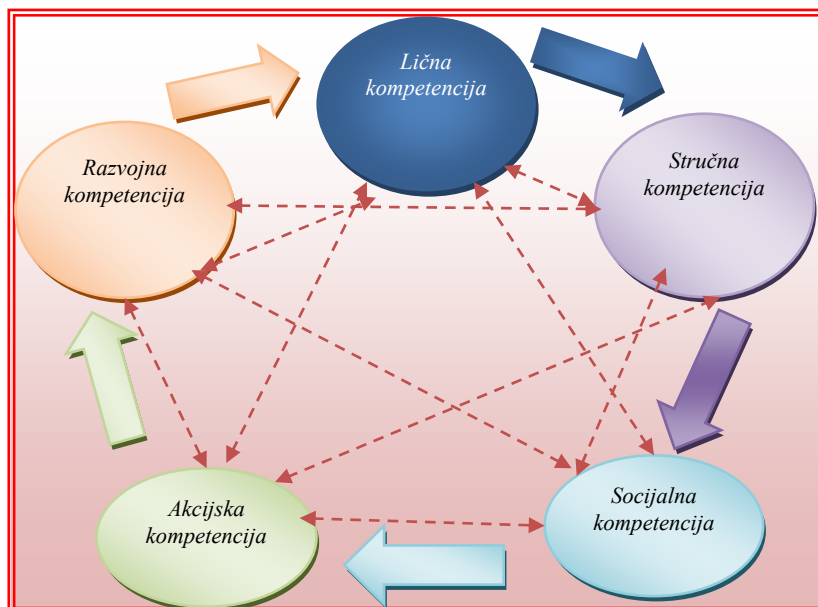
Ističe se i potreba da školski pedagog bude, pre svega, inicijator promena u školi. Vizija celoživotnog učenja i neprestalnog profesionalnog razvoja zahteva pedagoga koji će znati kritički da razmišlja, koji je osposobljen za refleksiju i evaluaciju, koji zna da potraži ili osigura preduslove za razvoj svakog pojedinog učenika, koji podstiče i podržava saradnike u procesu napredovanja, podstiče timski rad sa nastavnicima, roditeljima, partnerima iz drugih organizacija i institucija sa kojima škola saraduje.

Od pedagoga se očekuje da kroz kontinuirano profesionalno usavršavanje i odgovornu participaciju u svim segmentima školske stvarnosti doprinosi kako kvalitetnijem radu škole, tako i sopstvenom rastu i razvoju, a da pri tom ne bude samo ekspert za profesionalnu oblast delovanja, nego pre svega „pedagog“. Kako bi uspešno preuzeo i savladao navedene uloge, pedagog mora, pre svega, biti otvoren i spreman za promene i motivisan za celoživotno učenje kroz kontinuirani profesionalni razvoj, jer samo ukoliko bude sticao i razvijao nova znanja i veštine, odnosno potrebne kompetencije, pedagog se može nositi sa zahtevima koje pred njega postavljaju „nove uloge“. U skladu sa tim, u poslednje vreme, u različitim dokumentima se ističe da je neophodno razvijati kompetencije koje pedagogu pomažu da efikasno deluje u kompleksnim, različitim, nepredvidljivim situacijama.

Na spisku kompetencija koje školskom pedagogu omogućavaju da efikasno deluje u savremenoj školi nalaze se pre svega „personalne, stručne, razvojne, akcione i socijalne kompetencije“ (Staničić, 2003) koje u prvom redu zahtevaju ravnopravnu komunikaciju, timski rad, saradnju, kvalitetne međuljudske odnose na svim relacijama. Tačnije, među navedenim kompetencijama, centralno mesto zauzimaju: komunikacijske veštine i znanja, sposobnosti međusobnog razumevanja, prihvatanja različitosti, kooperacije na svim nivoima, sposobnost empatije, veštine asertivne komunikacije i sl.

U Grafičkom prikazu 2 dat je pregled ključnih kompetencija za rad pedagoga:

- **PERSONALNE** (ponašanje i reagovanje),
- **STRUČNE** (znanja iz struke vezana za stvaranje vizije),
- **RAZVOJNE** (unapređivanje procesa),
- **AKCIONE** (delovanje u praksi),
- **SOCIJALNE** (međuljudski odnosi).

Slika 2: Ključne kompetencije za rad pedagoga (Staničić, 2003)

5. PROFESIONALNI RAZVOJ I INFORMATIZACIJA OBRAZOVANJA I PEDAGOŠKOG RADA

Pod informatizacijom obrazovanja i pedagoškog rada podrazumeva se „proces obezbeđivanja područja obrazovanja metodologijom i praksom optimalnog korišćenja novih savremenih informacionih tehnologija koje su usmerene na ostvarivanje psihološko-pedagoških ciljeva“ (Đorđević, 2003: 47). Informatizacijom pedagoškog rada može se uspostaviti povezanost do sada prekinutih veza između pojedinih činilaca.

Profesionalni razvoj školskog pedagoga poimamo u kontekstu celoživotnog učenja polazeći od zaključka da profesionalni razvoj počinje samim početkom polaska individue u formalni sistem obrazovanja, a možda i pre. Teško je podvući granicu kada i kako je neko počeo da se profesionalno razvija za svoj budući poziv. Profesionalni razvoj pedagoga, kao proces koji se zasniva na aktivnom učešću saznavaoa – pedagoga, svoje utemeljenje nalazi u ključnim pretpostavkama – znanja, veštine, kompetencije, potrebne za kvalitetno ostvarivanje vaspitno-obrazovnog rada škole, razvijaju se kroz participaciju, interakciju i međusobno delovanje pedagoga, nastavnika, roditelja, drugih kolega i stručnih saradnika u školi.

Veštine koje su potrebne pedagogu za razvijanje informatičke i komunikacijske pismenosti kao radno-akcione kompetencije su: upotreba adekvatnih korisničkih progama, korišćenje interneta, pozivanja osnove nenasilne i kulturne, kao i poslovne komunikacije, poznavanje engleskog jezika, poznavanje drugog ili drugih jezika.

U sistemu profesionalnog usavršavanja školskog pedagoga uvedene su i licence za stručne saradnike – školske pedagoge, koje su podrazumevale ispunjavanje određenih kriterijuma, tačnije broja sati stručnog usavršavanja. Konstruktivistička meta-teorija razvija nove poglede na prirodu znanja, pri čemu naglašava da je znanje hipotetička, anticipativna konstrukcija stvarnosti (Stojnov, 1998).

Profesionalni razvoj pedagoga, kao i sam proces saznanja, odvija se u konkretnom sociokulturnom i vremenskom kontekstu. S obzirom da se pomenuti činoci bitno razlikuju od škole do škole, pred pedagoge se postavljaju zahtevi za različitim angažovanjima u procesu dolaženja do „istine“. Otuda proizilazi i potreba za individualnim pristupom profesionalnom razvoju pedagoga. Ovakav pristup bi doprineo da škola odgovori kako na zahteve konkretnog sociokulturnog i vremenskog konteksta u kojima učenici, nastavnici, roditelji žive i rade, tako i na njihove lične potrebe i očekivanja, jer kako pojedini autori ističu realnost je „rezultat socijalnih procesa koji su prihvaćeni kao normalni u specifičnom kontekstu, ali tvrdnje o znanju su razaznatljive i o njima je moguće debatovati samo unutar određenog konteksta ili zajednice“ (Fish, prema Gojkov, 2007).

Razvijanje informatičke pismenosti i usavršavanje nastavnika i pedagoga iz oblasti obrazovne tehnologije moguće je sprovesti u okviru predviđenih organizacionih oblika usavršavanja.

Međutim, karakteristike i priroda oblasti informaciono-komunikacionih i obrazovnih tehnologija u značajnoj meri determinišu način i oblike putem kojih se najefikasnije mogu organizovati aktivnosti profesionalnog usavršavanja. Oblast IKT se odlikuje ubrzanim razvojem i dinamičnim promenama koje se dešavaju u izrazito kratkim vremenskim periodima. Posledica tih promena je zastarelost tehnologija i programa, kao i komplementarnih kompetencija korisnika².

² http://www.nps.gov.rs/wp-content/uploads/2013/12/SMERNICE_final.pdf

6. ZAKLJUČAK

Uloge pedagoga u savremenoj školi su sve kompleksnije i odgovornije. U uslovima reforme sistema obrazovanja i vaspitanja menjaju se uloge, pozicije i funkcije školskih pedagoga. Da bi odgovorili novim zahtevima koje pred njih postavljaju savremena škola i društvo, potrebno je da se kontinuirano profesionalno usavršavaju. Inicijalno obrazovanje budućih pedagoga trebalo bi da ih priprema za nove uloge. U vremenu globalnih promena školskih sistema radi podizanja kvaliteta vaspitno-obrazovnog rada, razmatranja o redefinisaju uloge pedagoga i njegovim profesionalnim kompetencijama dobijaju sve veći značaj. Usavršavanje pedagoga u savremenoj školi je potrebno organizovati u skladu sa savremenim trendovima, jer se obrazovna tehnologija i programi svakodnevno menjaju.

7. LITERATURA

- [1] Gojkov G., (2007). Kvalitativna istraživačka paradigma u pedagogiji –prilozi kvalitativnim istraživanjima u pedagogiji, Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača, Vršac
- [2] Delors, J. (1998). Learning: the treasure within: Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first century. Paris: United Nation Educational Scientific and Cultural Organization.
- [3] Đorđević, J. (2003). Naučno-tehnološka revolucija, informatizacija obrazovanja i nastava. u: Đorđević, J. (ur.). Tehnologija, informatika, obrazovanje 2, Zbornik radova knj. 2, str. 46-50. Beograd : Institut za pedagoška i istraživanja i Novi Sad : Centar za razvoj i primenu nauke, tehnologije i informatike.
- [4] Knežević –Florić, O. (2008). Pedagog u društvu znanja. Novi Sad: Filozofski fakultet- Odsek za pedagogiju
- [5] Stojnov, D. (1998). Konstruktivizam, participativna epistemologija i konstitutivnost psiholoških kategorija. Zbornik Instituta za pedagoška istraživanja, 2000, br. 32, str. 297-320.
- [6] Staničić (2003). Ključne kompetencije za rad pedagoga. Školski priručnik, 2003/04., Zagreb, Znamen.
- [7] Trnavac, N. (1996). Pedagog u školi - prilog metodici rada školskog pedagoga, Beograd: Učiteljski fakultet
- [8] Smernice za unapređivanje uloge IKT u obrazovanju, NPS , preuzeto aprila 2014. godine sa http://www.nps.gov.rs/wp-content/uploads/2013/12/SMERNICE_final.pdf